

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.26.45>

Філіпов Ю.Є.

здобувач

Національної академії внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0003-1344-8042

ОЦІНКА ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми. У період воєнного стану судово-експертна система стикається з безпрецедентними викликами – перевантаженням судово-експертних установ, дефіцитом фахових кадрів, нестачею матеріально-технічних ресурсів, а також необхідністю адаптації національного законодавства до нових безпекових і процесуальних реалій. У таких умовах особливого значення набуває питання оцінки достовірності та належного використання результатів судових експертиз, оскільки саме вони формують доказову базу у кримінальних провадженнях і впливають на законність судових рішень.

Проблема ускладнюється тим, що чинне законодавство недостатньо врегульовує механізм процесуальної оцінки експертних висновків та порядок їх використання під час розслідування кримінальних правопорушень. Відсутність єдиного алгоритму перевірки достовірності експертних даних і чітких критеріїв їх правової оцінки призводить до неоднакової слідчої та судової практики. У зв'язку з цим, дослідження питань оцінки та використання результатів судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану є вкрай актуальним.

Аналіз останніх публікацій. Проблема судово-експертного забезпечення кримінального провадження, оцінки та використання висновків експертів традиційно перебуває у центрі уваги вітчизняних

науковців. Значний внесок у розроблення теоретичних і практичних аспектів здійснили такі дослідники, як В. В. Арешонков, П. Д. Біленчук, В. К. Весельський, В. Г. Гончаренко, П. В. Гіверц, І. В. Гора, В. С. Кузьмічов, Є. Д. Лук'янчиков, О. І. Мотлях, Р. В. Перцев, І. В. Пиріг, Д. М. Тимчишин, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько, С. С. Чернявський, Ю. М. Чорноус, К. О. Чаплинський та інші. У наукових працях цих авторів розкрито сутність судової експертизи, її доказове значення, окреслено вимоги до кваліфікації експертів, порядок призначення та оцінки висновків судових експертиз. Дослідники звертають увагу на необхідність удосконалення правового регулювання експертної діяльності, впровадження сучасних методів криміналістичного аналізу, підвищення рівня технічного забезпечення експертних установ, а також важливість забезпечення незалежності та об'єктивності експертних досліджень. Попри наявність значного наукового доробку, більшість зазначених праць розглядають проблематику судової експертизи в умовах мирного часу. Комплексних досліджень, присвячених оцінці та використанню результатів судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень у період воєнного стану, практично немає.

Мета статті – дослідження теоретичних і практичних аспектів оцінки та використання результатів судових експертиз під час розслі-

дування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 101 КПК України висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи [7].

Висновок експерта як вид доказу в кримінальному провадженні має сутнісні ознаки, що дозволяють відмежувати його від інших документів-доказів у кримінальному провадженні. Зокрема, Р. В. Малюга до таких ознак висновку експерта справедливо запропонував віднести наступне: а) складається на підставі безпосередніх досліджень; б) особою, яка володіє відповідними спеціальними знаннями; в) ґрунтується на відомостях, які експерт сприймав безпосередньо або вони стали йому відомі під час дослідження матеріалів, що були надані для проведення дослідження; г) обов'язкові елементи змісту висновку експерта (ст. 102 КПК України). Особиста відповідальність експерта, у тому числі й кримінальна, є однією із гарантій достовірності висновку експерта [8; 9, с. 176].

Натомість, оцінка доказів є розумовою діяльністю слідчого, дізнавача прокурора, слідчого судді, суду, яка полягає в тому, що вони за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні усіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку, з метою прийняття відповідного процесуального рішення [6, с. 125].

Енциклопедичне визначення поняття «належність» (англ. *relevance*) доказу обмежено спроможністю фактичних даних містити інформацію про обставини, які належать до предмета доказування, служити аргументами

(посилками) у процесі з'ясування об'єктивної істини. На думку авторів такого формулювання, вирішення питання про належність доказів потребує з'ясування двох моментів: чи належать до предмета доказування факти, для визначення яких вилучають і досліджують відповідні об'єкти (основні, проміжні чи допоміжні факти); чи спроможні фактичні дані, що є змістом доказових матеріалів, з урахуванням їх інформаційного значення, зумовити відповідні обставини предмета доказування [18].

Неналежність наданого експертом висновку може бути пов'язана як із постановкою завдань чи наданням неналежних об'єктів з боку особи (органу), що призначила (призначив) експертизу, так і з дослідженням неналежних об'єктів, обраних експертом самостійно. Якщо в постанові про призначення експертизи поставлено кілька питань, експерт має право згрупувати їх і викласти в послідовності, яка забезпечує найдоцільніший порядок дослідження; якщо деякі питання, що їх містить документ про призначення експертизи (залучення експерта), вирішували під час проведення експертиз різних видів, – то відомості (назву експертної установи, номер і дату висновку) про ці експертизи; якщо питання, поставлені на розв'язання експертизи, доцільно вирішувати в іншому порядку, аніж обумовлено в документі про призначення експертизи (залучення експерта), – зазначити, у якому порядку вирішуватимуться ці питання [12]. Головним у таких випадках є те, щоб судовий експерт під час переформулювання або групування питань не порушив кола предмета доказування. Тільки в такому разі висновок експерта визнають належним доказом [13].

Вимога щодо правильності складання висновку експерта спрямована на вирішення завдань кримінального провадження, до яких у ст. 2 КПК України віднесені охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також швидке і повне розкриття кримінальних правопорушень, викриття винних

та забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний [14, с. 37].

Втім, акцентуємо увагу на тому, що професійна діяльність експерта являє собою сукупність виконуваних психічних процесів і фізичних дій. У зв'язку з цим особливості пізнання судового експерта дозволяють розкрити генезис експертної помилки з двох боків: по-перше, з боку форм відображення об'єктивної реальності людиною (онтологічні корені); по-друге, з боку умов, що були своєрідним тлом неправильного відображення дійсності, що визначили це відображення і супроводжували помилку (гносеологічні корені). Усе це є сукупністю чинників як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру [1, с. 12; 4, с. 1]. Суб'єктивні чинники виникають на тлі неадекватності психічних процесів, невідповідності психічних, психофізіологічних, соціальних якостей, психічного стану і зумовлюють виникнення помилок через професійні недогляди, методичні порушення (неповноту та поверхове дослідження), відсутність знань щодо сучасних методів і методик, порушення вимог нормативних актів, що регламентують призначення та проведення експертизи. У процесі здійснення діяльності кожний експерт по-своєму сприймає, оцінює факти, що зумовили таку діяльність. Праксеологічний підхід до розуміння помилки дозволяє стверджувати, що, в остаточному підсумку, один і той самий предмет неоднозначно відображається свідомістю двох індивідів [2, с. 1]. Це пояснюється як їхніми психологічними і соціальними, так і біологічними особливостями, і тільки в комплексі вони розкривають помилку у всій її повноті.

Повнота оцінки висновку експерта передусім його використанню в процесі розслідування кримінальних правопорушень й передбачає необхідність оцінити усі частини висновку окремо і в сукупності. Мета оцінки висновку експерта, передусім, полягає у встановленні:

додержання законності під час призначення й проведення експертизи; правосуб'єктності, компетенції і компетентності судового експерта; обґрунтованості і вмотивованості висновків; достовірності встановлених фактичних даних; узгодженості висновку експерта з іншими доказами у провадженні.

Перевірка одних доказів на базі інших у кримінальному провадженні здійснюється шляхом зіставлення їх змісту і з'ясування їх погодженості один з одним. При цьому, така перевірка буде взаємодоповнюючою. Так, результати судової експертизи можуть підтверджуватись показаннями свідка, в той час як і саме судово-експертне дослідження може підтверджувати його показання. З іншого боку, якщо показання свідка суперечать висновкам експерта, це може бути підставою як для перевірки цих показань свідка, так і для перевірки самого експертного висновку. Саме слідчий повинен звертати особливу увагу на такі ситуації. Очевидно, що слідчому недоцільно призначати повторну експертизу кожного разу, коли підозрюваний буде змінювати свої показання. Однак, якщо висновок експерта, крім того, суперечить й іншим доказам – це привід розглянути питання про призначення повторних експертиз. Варто зазначити, що як висновки експерта можуть бути підставою для висунення і перевірки слідчих версій, так і обставини провадження можуть бути використані експертом, причому не тільки для побудови версій, але й навпаки, для обмеження кола версій, які підлягають перевірці. Таке обмеження можливе, якщо обставини провадження аналізуються під кутом зору спеціальних пізнань [10].

Згідно з ч. 1 ст. 86 КПК України висновок експерта, як доказ, визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК України. Зміст цієї ознаки (властивості) доказів, В. В. Рожнова охарактеризувала так: належний суб'єкт здійснення процесуальних дій; належне джерело даних, які утворюють зміст доказу; належна процесуальна дія, що застосовується для одержання доказів; належ-

ний порядок проведення процесуальної дії та форми фіксації її результатів [15, с. 302].

В постанові Пленуму Верховного Суду від 1 листопада 1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» зазначається, що «докази мають визнаватися такими, що одержані незаконним шляхом, наприклад тоді, коли їх збирання й закріплення здійснено або з порушенням гарантованих Конституцією прав людини і громадянина, встановленого кримінально-процесуальним законодавством порядку, або не уповноваженою на це особою чи органом, або за допомогою дій, не передбачених процесуальними нормами» [11]. Крім цього, за змістом рішення Конституційного Суду України № 12 рп/2011 від 20 жовтня 2011 року, визнаватися допустимими і використовуватися як докази в кримінальній справі можуть тільки фактичні дані, одержані відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства. Своєю чергою, перевірка доказів на їх допустимість є найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина в кримінальному процесі та ухвалення законного і справедливого рішення у справі [3, с. 407–409].

На практиці, типовими підставами визнання недопустимості висновку експерта є: відсутність зареєстрованого в ЄРДР кримінального провадження; відсутність рішення органу досудового розслідування, або договору з експертом чи експертною установою – якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб; залучення до проведення судової експертизи та виконання обов'язків судового експерта особи, визнаної в установленому законом порядку недієздатною, а також та, яка має не зняту або не погашену судимість, або на яку протягом останнього року накладено адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією або дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення кваліфікації судового експерта; проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз

не в державних спеціалізованих установах; порушення вимог ст. 69 КПК України, в якій забороняється бути експертами особам, які перебувають у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого; невиконання вимог ст. 290 КПК України щодо відкриття матеріалів іншій стороні [5].

З цього випливає, що висновок експерта буде допустимим доказом якщо: одержаний у результаті судової експертизи, що була призначена та проведена у встановленому законом порядку; одержаний у результаті судової експертизи, при призначенні та проведенні якої були дотримані права та свободи учасників кримінального провадження; одержаний у результаті судової експертизи, під час якої досліджувалися об'єкти, що були отримані у передбаченому законом порядку; складений уповноваженим суб'єктом; складений відповідно до встановленої законом процесуальної форми (ст. 102 КПК України) [16, с. 255].

При цьому, слід наголосити, що важливе значення для належної оцінки висновку експерта має допустимість об'єктів, які досліджувались експертом. Якщо вони будуть визнані недопустимими, то автоматично втрачає цю властивість і сам висновок. Тому має бути перевірена процесуальна вимога до об'єктів експертного дослідження. Для цього необхідно найперше встановити, чи був законним спосіб їх отримання. В рішеннях Європейського суду з прав людини у справах «Балицький проти України», «Тексейра де Кастро проти Португалії», «Шабельник проти України» викладена доктрина «плодів отруєного дерева», коли визнаються недопустимими не лише докази, які безпосередньо отримані внаслідок порушення, а також і докази, які не були б отримані, якби не були отримані перші. Наприклад, аналізуючи практику ЄСПЛ у частині застосування правила «плодів отруєного дерева», О. Г. Яновська відзначає, що воно передбачає оцінку не лише кожного засобу доказування автономно, а й всього ланцюга безпосередньо пов'язаних

між собою доказів, з яких одні впливають з інших та є похідними від них. Критерієм віднесення доказів до «плодів отруєного дерева» є наявність достатніх підстав вважати, що відповідні відомості не були б отримані за відсутності інформації, одержаної незаконним шляхом [19, с. 215].

Нині, під час оцінки допустимості висновку експерта вітчизняними судами широко використовується правило «плодів отруєного дерева», яке, як вже було зазначено, полягає у тому, що докази, отримані на основі незаконно здобутих доказів, підлягають визнанню недопустимими і не можуть використовуватися під час постановлення судового рішення [3, с. 342]. Водночас, як вказує С. О. Ковальчук, у судовій практиці ЄСПЛ правилу «плодів отруєного дерева» не завжди надається абсолютного значення [3, с. 343]. Як приклад цього, можна навести рішення ЄСПЛ від 01 червня 2010 р. у справі «Gäfgen v. Germany», в якому він дійшов висновку, що оспорювані речові докази не були необхідними і не використовувалися для доведення вини заявника. Водночас, у причинно-наслідковому ланцюгу, який веде від заборонених методів розслідування до засудження заявника, стосовно оскаржуваних речових доказів відбувся розрив. Проте, у конкретних обставинах справи заявника не виключення оскаржених речових доказів, отриманих на основі його заяв, здійснених внаслідок нелюдського поводження, не впливало на засудження заявника. Оскільки право заявника на захист і його право не свідчити проти себе так само було дотримано, судовий розгляд у цілому повинен вважатися справедливим. Відповідно, порушення п.п. 1 і 3 ст. 6 Конвенції не було (п. п. 147, 169–191 вказаного рішення) [17; 20].

За результатами оцінки висновку експерта, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд можуть прийняти такі рішення: визнати, що виник сумнів в обґрунтованості висновку експерта; визнати висновок експерта достатньо повним, належним, допустимим і достовірним; визнати висновок експерта з судової експер-

тизи недостатньо повним (для його роз'яснення можливий допит експерта в порядку ч. 3 ст. 95 та ст. 356 КПК України).

За таких умов допит експерта має бути повноцінною процесуальною дією, що проводиться після представлення результатів експертного дослідження, з метою пояснення, уточнення чи доповнення наданого експертом висновку. Допит має проходити у формі постановки запитань і відповідей, які експерт дає лише в межах своєї компетенції та у зв'язку із проведеними дослідженнями. В процесі такого допиту можуть з'ясуватись: причини розходження між обсягом поставлених запитань і відповідями експерта, чи між дослідницькою частиною висновку і самими висновками; повнота використання матеріалів досудового розслідування тощо. Поширеною є точка зору, згідно з якою результати допиту експерта є частиною експертного висновку. Обґрунтовується ця позиція тим, що допит експерта не є самостійною слідчою дією, а може проводитися лише після експертизи. Однак, експертиза та допит експерта – це зовсім різні процесуальні дії. При цьому, чинний КПК України, нині передбачає можливість здійснити допит експерта лише в суді, у зв'язку з чим пропонуємо змінити назву та ч. 1 ст. 356 КПК України (Допит експерта в суді) викласти в такій редакції:

Стаття 356. Допит експерта

1. За клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого або за власною ініціативою суд, а під час досудового розслідування – дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, має право викликати експерта для допиту для роз'яснення висновку...»

Таким чином, в ході допиту експерта під час досудового розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану можуть бути встановлені обставини, які мають самостійне доказове значення без призначення повторних чи додаткових експертиз.

Ознайомившись зі слідчою практикою можна дійти до висновку про те, що тактичні прийоми з використання інформації,

яка міститься у висновку експерта, під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, застосовуються під час проведення допиту як одної, так і кількох осіб, обшуку, слідчого експерименту. Наприклад, результати слідчого експерименту шляхом відтворення обстановки та обставин події, проведеного з метою перевірки показань підозрюваного про те, як ним були спричинені ушкодження потерпілому (використане знаряддя, способи нанесення ударів, їх кількість тощо), зіставляються з висновками судово-медичної експертизи потерпілого. Збіг отриманих результатів буде свідчити про те, що подія відбувалася саме так, як вказує підозрюваний. Отже, у слідчого з'являється новий доказ, який тільки підтверджує вже відомі йому дані про факти [10].

Варто додати, що різні види судових експертиз посідають важливе місце у встановленні і викритті різноманітних способів приховування кримінальних правопорушень. Доцільно зазначити про два способи виявлення приховування слідів кримінальних правопорушень за допомогою судових експертиз: 1) безпосередній, коли завдяки експертним дослідженням слідчий отримує докази, які безпосередньо вказують на приховування кримінального правопорушення; 2) опосередкований – встановлення обставин, які спростовують показання свідків, підозрюваного; встановлення симуляції психічної хвороби підозрюваним. У разі приховування інформації або відмові від надання показань тактичними прийомами використання результатів судових експертиз можуть бути: а) ознайомлення допитуваного з їх результатами; б) постановка питань допитуваному за результатами судових експертиз; в) наведення аргументів, які ґрунтуються на результатах судових експертиз; г) демонстрація перед підозрюваним обізнаності слідчого в окремих обставинах кримінального правопорушення завдяки експертним дослідженням (наприклад, про знаряддя вчинення, про чисельність співучасників тощо). До того ж встановлення

факту приховування інформації чи її носіїв також може здійснюватися шляхом використання експертних висновків, які виявляють або підтверджують факт зміни зовнішності суб'єкта злочину (наприклад, висновки судово-медичних досліджень шрамів, рубців, інших особливих прикмет зовнішності особи, що перевіряється тощо) [10].

Підсумовуючи вищевикладене, узагальнено відмітимо, що процес оцінки та використання результатів судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану в Україні складається з таких стадій: 1) перевірка дотримання вимог закону під час призначення та проведення експертизи, що полягає у з'ясуванні відповідей на питання: чи дотримана процесуальна форма висновку експерта і наявні належні реквізити; 2) аналіз достовірності та достатності об'єктів дослідження; 3) оцінка наукової обґрунтованості експертної методики і правомірності її використання; 4) встановлення повноти висновку; 5) оцінка логічної обґрунтованості перебігу і результатів експертного дослідження; 6) перевірка належності результатів дослідження до кримінального провадження.

Висновки. Висновок експерта є самостійним джерелом доказів, який повинен відповідати загальним критеріям оцінки доказів (допустимості, належності, достовірності та достатності, як окремо, так і в сукупності з іншими доказами).

Для забезпечення єдиного підходу до оцінки висновків експертів у складних умовах воєнного стану розроблено типовий криміналістичний алгоритм, який передбачає послідовну перевірку: законності призначення експертизи; достовірності та достатності об'єктів дослідження; наукової обґрунтованості застосованої методики; повноти та логічної послідовності викладених результатів; належності отриманих даних до конкретного провадження; правомірності дій експерта та наявності в нього необхідної компетенції. Такий підхід забезпечує всебічність і неупередженість оцінки експертних результатів.

Доведено, що в умовах воєнного стану допит експерта повинен розглядатися як самостійна слідча дія, спрямована на уточнення, роз'яснення або доповнення висновку без необхідності призначення повторних чи додаткових експертиз. Окрім цього, відповідна дія сприяє дотриманню розумних строків розслідування, оптимізує доказовий процес і підвищує ефективність взаємодії між

експертом та слідчим. У зв'язку з чим, запропоновано вдосконалити чинне законодавство, зокрема викласти ч. 1 ст. 356 КПК України у новій редакції, передбачивши право дізнавача, слідчого, прокурора чи слідчого судді викликати експерта для допиту з метою роз'яснення висновку. Такий підхід відповідає сучасним потребам кримінального процесу в умовах воєнного стану.

Анотація

У статті досліджено особливості оцінки та використання результатів судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. Визначено, що в умовах збройної агресії проти України експертна діяльність набуває основного значення для встановлення істини у кримінальному провадженні, адже саме результати експертних досліджень виступають основним джерелом доказової інформації у кримінальних провадженнях, пов'язаних із воєнними злочинами.

Розкрито теоретико-прикладні засади оцінки висновку експерта як самостійного джерела доказів, що має відповідати критеріям допустимості, належності, достовірності та достатності. Обґрунтовано, що ефективна оцінка таких результатів потребує системного підходу, який поєднує процесуальні, криміналістичні та логічні критерії перевірки їх надійності. У зв'язку з чим, у даній статті запропоновано типовий криміналістичний алгоритм, що передбачає послідовну перевірку законності призначення експертизи, наукової обґрунтованості методики, компетентності експерта, достовірності об'єктів дослідження та належності отриманих результатів до конкретного кримінального провадження.

Окремо розглянуто питання процесуального статусу експерта. Автором доведено, що допит експерта повинен розглядатися не лише як допоміжний процесуальний захід, а як самостійна слідча дія, спрямована на роз'яснення або уточнення висновку, що забезпечує дотримання принципів змагальності, розумності строків розслідування та процесуальної економії. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність внесення змін до ст. 356 КПК України щодо закріплення права слідчого, прокурора чи суду викликати експерта для допиту без необхідності призначення повторних експертиз.

На підставі проведеного аналізу запропоновано конкретні шляхи оптимізації роботи експертних підрозділів, удосконалення нормативного регулювання та підвищення якості оцінки висновків експертів. Результати дослідження мають важливе теоретичне та прикладне значення, оскільки формують науково обґрунтований підхід до оцінки доказів у надзвичайних умовах воєнного стану, сприяють розвитку доказової теорії кримінального процесу та вдосконаленню механізму взаємодії між слідчими, прокурорами й судовими експертами.

Ключові слова: судова експертиза, висновок, експерт, оцінка, воєнний стан, кримінальне провадження, алгоритм, допит, докази.

Filipov Yu.Ye. Evaluation and use of forensic examination results during the investigation of criminal offenses under martial law

Summary

The article examines the peculiarities of evaluating and using the results of forensic examinations in the investigation of criminal offenses under martial law. It is determined that, in the context of

armed aggression against Ukraine, forensic activity acquires crucial importance for establishing the truth in criminal proceedings, since the results of expert examinations serve as the primary source of evidentiary information in cases related to war crimes.

The theoretical and applied foundations for evaluating an expert's conclusion as an independent source of evidence are analyzed. Such a conclusion must meet the criteria of admissibility, relevance, reliability, and sufficiency. It is substantiated that the effective evaluation of forensic results requires a systematic approach combining procedural, forensic, and logical criteria to verify their credibility. In this regard, the article proposes a standard forensic algorithm that involves a step-by-step verification of the legality of appointing an examination, the scientific validity of the applied methodology, the competence of the expert, the reliability of research objects, and the relevance of the obtained results to a specific criminal proceeding.

The article also addresses the procedural status of the expert. It is argued that the expert's interrogation should be regarded not merely as an auxiliary procedural measure but as an independent investigative action aimed at clarifying or specifying the expert's conclusion. This approach ensures compliance with the principles of adversarial proceedings, reasonable investigation timelines, and procedural efficiency. Accordingly, the author substantiates the need to amend Article 356 of the Criminal Procedure Code of Ukraine to grant investigators, prosecutors, or the court the right to summon an expert for interrogation without the necessity of appointing repeated examinations.

Based on the conducted analysis, specific ways are proposed to optimize the work of forensic units, improve regulatory mechanisms, and enhance the quality of expert conclusion assessment. The research findings have significant theoretical and practical value, as they contribute to forming a scientifically grounded approach to the evaluation of evidence under the extraordinary conditions of martial law, promote the development of evidentiary theory in criminal proceedings, and improve the mechanisms of interaction between investigators, prosecutors, and forensic experts.

Key words: forensic examination, expert conclusion, evaluation, martial law, criminal proceedings, algorithm, expert interrogation, evidence.

Список використаних джерел:

1. Абрамова В. М. Експертні помилки: сутність, генезис, шляхи подолання: автореф. ...дис. канд. юрид. наук. 12.00.09. Київ, 2005. 20 с.
2. Абрамова В. М. Праксеологічний підхід до розуміння помилки в діяльності судового експерта. *Молодий вчений*. 2015. № 2. С. 717–720.
3. Ковальчук С. О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи: монограф. Івано-Франківськ: Супрун В. П., 2017. 618 с.
4. Копильченко Т. Ю. Експертні помилки у почеркознавчому дослідженні та шляхи їх подолання: автореф. ...дис. канд. юрид. наук. 12.00.09. Київ, 2010. 18 с.
5. Кравченко О. А. Комплексна оцінка висновку експерта у кримінальному провадженні. *Криміналістика і судова експертиза*. Випуск 65. С. 120–129. URL: https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_65_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA_%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9-120-129.pdf
6. Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 544 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
8. Малюга Р. В. Експертизи як засоби доказування в кримінальному провадженні щодо контра-

- банди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. *Форум права*. 2014. № 4. С. 210–215. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_4_38.pdf
9. Малюга Р. В. Кримінальне процесуальне доказування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів у досудовому розслідуванні : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2015. 273 с.
 10. Ортинський В. Л. Сутність та цілі використання судових експертиз під час досудового розслідування кримінальних проваджень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». № 1 (29), 2021. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/may/23519/3.pdf>
 11. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : постанова Пленуму Верховного Суду від 1 лист. 1996 р. № 9 : URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>
 12. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08 жовт. 1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>
 13. Пучко Д. В. Належність і допустимість висновку експерта як критерії оцінювання судової експертизи. *Загальні положення судової експертизи*. Харків: Право, 2020. Вип. 22. С. 226–239. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/379-Article%20Text-749-1-10-20210518.pdf>
 14. Репешко П. І. Щодо регламентації вимог до висновку судового експерта у законодавстві України. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків: Право, 2004. Вип. 4. С. 36–39.
 15. Рожнова В. В. Недопустимість доказів у кримінальному провадженні. *Юрид. часопис Нац. акад. внутр. справ*. 2013. № 1. С. 301–306.
 16. Рожнова В. В. Оцінка висновку експерта у кримінальному провадженні. *Актуальні питання експертно-криміналістичного забезпечення правоохоронної діяльності*: зб. матер. конф. (Київ, 25 листоп. 2016 р.). Київ: ННІ № 2 Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 255–258.
 17. Сіренко О. В., Дорошенко Ю. І., Барановська В. В. Формування недопустимості доказів у контексті доктрини «плодів отруєного дерева». *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2021. С. 261–265. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/08/47.pdf>
 18. Юридична енциклопедія: у 6 т./редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ, 2002. Т. 4. 720 с.
 19. Яновська О. Г. Застосування доктрини «плодів отруєного дерева» при перегляді судових рішень за виключними обставинами. Кримінальний процес і криміналістика: виклики часу. *Збірник статей за матеріалами науково-практичної конференції з нагоди 20-річчя кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка*. Львів, 2020. С. 213–219.
 20. Gäfgen v. Germany: Judgment of the European Court of Human Rights from 1 June 2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-99015>.